La xarxa Natura 2000.
característiques generals i estat actual a la Comunitat Valenciana

Josep R. Nebot i Cerdà

Servei d'Espais Naturals i Biodiversitat

nebot_jos@gva.es

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA D'INFRAESTRUCTURES,TERRITORI I MEDI AMBIENT

fonaments legals

- Directiva 92/43/CEE del Consell de 21 de maig de 1992, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna y flora silvestres.

- Directiva 97/62/CE del Consell de 27 d'octubre de 1997 per la qual s'adapta al progrés científic i tècnic la Directiva 92/43/CEE.

- Ley 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat, i altres normes relacionades i sectorials.

directiva 92/43/CEE

"Art. 2.1. La present Directiva té com objecte contribuir a garantir la biodiversitat mitjançant la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres en el territori europeu".

- A través de **mesures concretes de protecció de determinades espècies i hàbitats** (modalitats de captura, etc.)
- A través de la **creació d'una xarxa ecológica europea coherent de zones especials de conservació, denominada «Natura 2000».**

- Natura 2000 és, per tant, un **sistema europeu d'espais naturals protegits** proposats, declarats i gestionats amb criteris coherents per al conjunt dels estats membres.

directiva 92/43/CEE

- **Els objectes de protecció per part de la Directiva són**

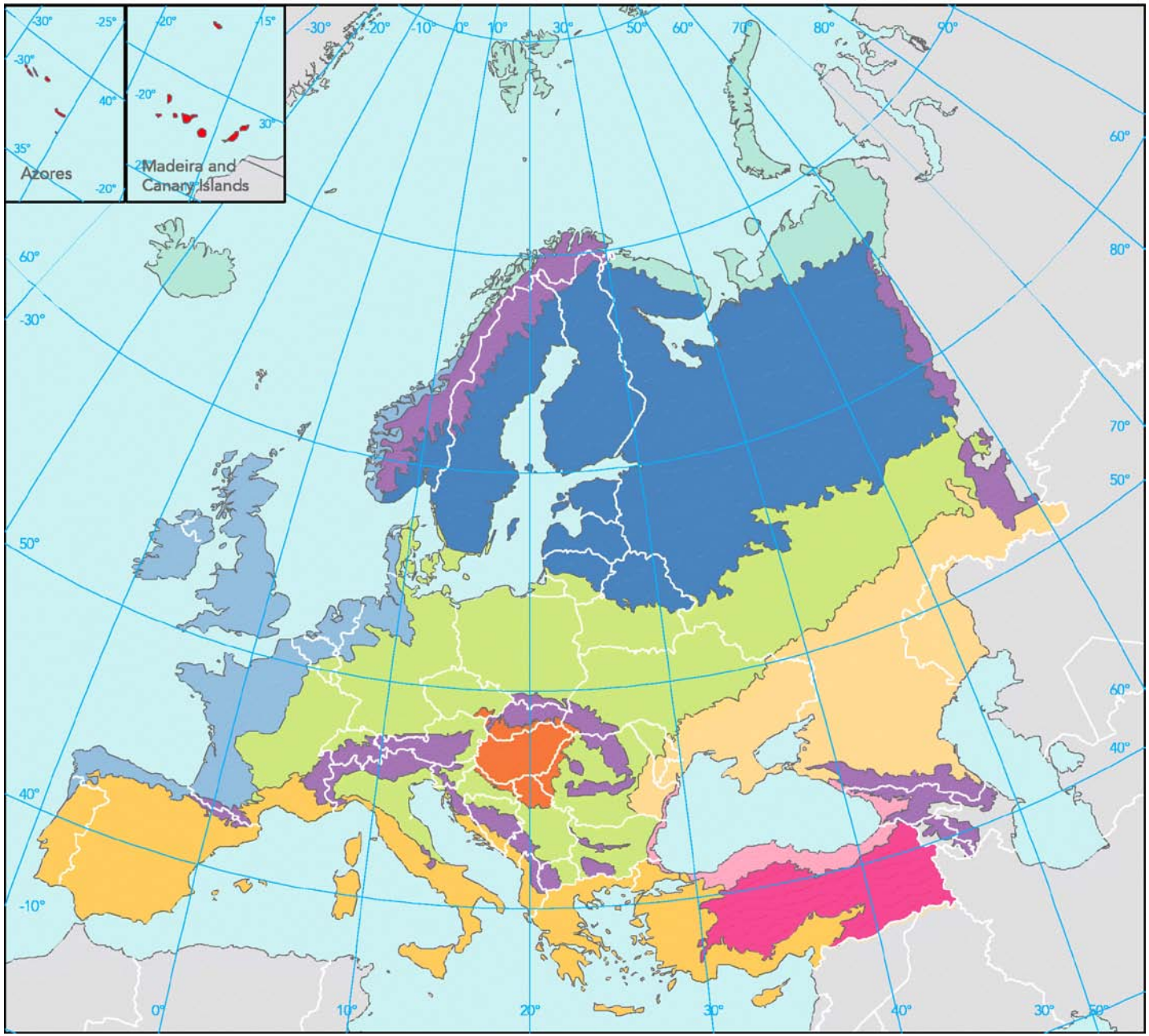
  – els **Hàbitats naturals**: zones terrestres o aquàtiques diferenciades per les seues característiques geogràfiques, abiòtiques i biòtiques, siguen totalment naturals com seminaturals;

  – els **Hàbitats d'espècies**: medi definit per factors abiòtics i biòtics específics on viu l'espècie en una de las fases del seu cicle biològic.

- sempre que, en complir una sèrie de condicions, requerisquen de l'establiment de mesures de protecció específiques i que per això siguen considerats "d'interés comunitari".

hàbitats d’interés comunitari

- Es troben amenaçats de desaparició en la seua àrea de distribució natural.
- Presenten una àrea de distribució natural reduïda a causa de la seua regressió o degut a la seua àrea intrínsecament restringida.
- Constitueixen exemples representatius de característiques típiques d’una o de diverses de les regions biogeogràfiques en què es divideix el territori de la Unió (alpina, atlàntica, boreal, mar negre, continental, macaronèsia, mediterrània, panònica i estèpica).

Azores
Madeira and
Canary Islands

espècies d’interés comunitari

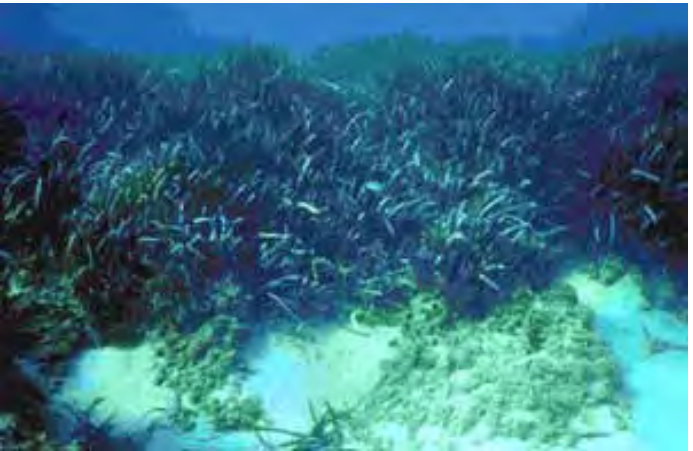
- Les que estiguen en perill, tret de les que tenen àrees marginals a la unió europea.
- Les que siguen vulnerables
- Les que siguen rares per tenir poblacions de petita grandària.
- Les que siguen endèmiques i requerisquen especial atenció a causa de la seua singularitat.

hàbitats i espècies prioritàries

- Són aquells hàbitats i espècies d'interés comunitari que es troben especialment amenaçats de desaparició, per la qual cosa la seua conservació "*suposa una especial responsabilitat per a la Comunitat*".

hàbitats prioritaris a la Comunitat Valenciana

- Alguers submarins de *Posidonia oceanica* (*1120)
- Llacunes costaneres (*1150)
- Estepes salines de *Limonietalia* (*1510)
- Estepes gipsícoles de *Gypsophiletalia* (*1520)
- Matollars dunars amb ginebres (*2250)
- Boscos dunars amb pins (*2270)
- Llacunes temporals mediterrànies d'*Isoeto-Nanojuncetea* (*3170)
- Matollars amb *Ziziphus* (*5220)
- Matollars amb llorer (*5230)
- Pradells càrstics d'*Alysso-Sedion albi* (*6110)
- Prats amb notables orquídies (*6210, part)
- Zones subestèpiques de gramínies i plantes anuals (*6220)
- Torberes calcàries amb *Cladium mariscus* (*7210)
- Brolladors calcaris petrificants (*7220)
- Til·leres de *Tilio-Acerion* (*9180)
- Pinedes mediterrànies de pins negres *Pinus nigra* subsp. *salzmannii* (*9530)
- Boscos mediterranis endèmics de ginebres o savines (*9560)
- Boscos de teix, *Taxus baccata* (*9580)

algunes espècies d'interés comunitari en la Comunitat Valenciana

- Quiròpters:
  - * *Rhinolophus euryale*
    **Rhinolophus ferrumequinum*
    **Rhinolophus hipposideros*
    **Rhinolophus mehelyi*
    **Barbastella barbastellus*
    **Miniopterus schreibersi*
    **Myotis blythi*
    **Myotis capaccinii*
    **Myotis myotis*
- * *Lutra lutra* (llúdriga)
- * *Tursiops truncatus* (delfí mular)
- Tortugues d'aigua
  - **Emys orbicularis*
  - **Mauremys leprosa*
- * *Discoglossus jeanneae* (gripauet)

algunes espècies d'interés comunitari en la Comunitat Valenciana

- Peixos
  - * *Aphanius iberus* (fartet)
  - * *Valencia hispanica* (samaruc)
  - * *Chondrostoma toxostoma* (madrilla)
- Plantes
  - *Apium repens*
  - *Diplotaxis ibicensis*
  - *Helianthemum caput-felis*
  - *Kosteletzkya pentacarpa*
  - *Marsilea sp. pl.*
  - *Sideritis glauca*
  - *Silene hifacensis*
  - *Teucrium lepicephalum*
- Aus: Directiva 79/409/CEE.

quins espais formaran part de Natura 2000?

- Les àrees que alberguen hàbitats naturals o hàbitats d'espècies considerats d'interés en la directiva (zones LIC/ZEC)

- Les àrees declarades Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) d'acord amb la Directiva 79/409/CEE

l'estat actual de Natura 2000 a la Comunitat Valenciana.

- **ZEPA**: 43 zones aprovades entre 1988 i 2009.
- **LIC/ZEC**: 94 espais aprovats el 2001.

què és una *ZEPA*?

Les ZEPA (*zones d'especial protecció per a les aus*) són una figura de protecció territorial derivada de l'aplicació de la Directiva 79/409/CEE, relativa a la conservació de les aus silvestres*

* Derogada i substituida per la **Directiva 2009/147/CE** del Parlament Europeu i del Consell, de 30 de novembre de 2009, relativa a la conservació de las aus silvestres (versió codificada)

directiva 79/409/CEE

Article 1

"La present Directiva es refereix a la conservació de totes les espècies d'aus que viuen normalment en estat salvatge en el territori europeu dels Estats membres (...)"

Article 3

"(...) La preservació, el manteniment i el restabliment dels biòtops i dels hàbitats imposaran en primer lloc les mesures següents:

a) creació de zones de protecció

b) manteniment i ordenació d'acord amb els imperatius ecològics dels hàbitats que es troben en l'interior i l'exterior de les zones de protecció

c) restabliment dels biòtops destruits

d) desenvolupament de nous biòtops (...)"

directiva 79/409/CEE

Article 4

"Les espècies esmentades en l'Annex I seran objecte de mesures de conservació especials pel que fa al seu hàbitat, a fi d'assegurar la seua supervivència i reproducció en la seua àrea de distribució (...)".

"Els Estats membres classificaran en particular com zones de protecció especial els territoris més adequats en nombre i en superfície per a la conservació en aquestes últimes dins la zona geogràfica marítima i terrestre en què és aplicable aquesta Directiva."

les espècies de l'annex I

- 175 espècies que hauran de ser objecte de mesures de protecció especials, en raó de:
  - trobar-se amenaçades d'extinció
  - ser vulnerables a determinades modificacions dels seus hàbitats
  - ser considerades rares perque les seues poblacions són escasses o perque la seua distribució local és limitada.
  - Requerir una atenció particular a causa del caràcter específic del seu hàbitat.

quines àrees haurien de ser *zepa*?

- S'han de proposar com a *ZEPA* aquelles àrees que compleixen una sèrie de criteris ornitològics relacionats amb el que es coneix com a IBA (*important bird areas*).
- Les *IBA* són utilitzades per la comissió europea com a criteri per avaluar si els estats membres han designat com a zepa els territoris més escaients.
- En el cas de l'Estat Espanyol, la designació de les zepa correspon a les comunitats autònomes.

què representa una zepa?

Article 4.4

"Els Estats membres prendran les mesures adequades per a evitar dins de les zones de protecció esmentades en els apartats 1 i 2 la contaminació o el deteriorament dels hàbitats així com les pertorbacions que afecten a les aus, en la mesura que tinguen un efecte significatiu respecte als objectius del present artícle. Fora d'aquestes zones de protecció els Estats membres s'esforçaran també en evitar la contaminació o el deteriorament dels hàbitats".

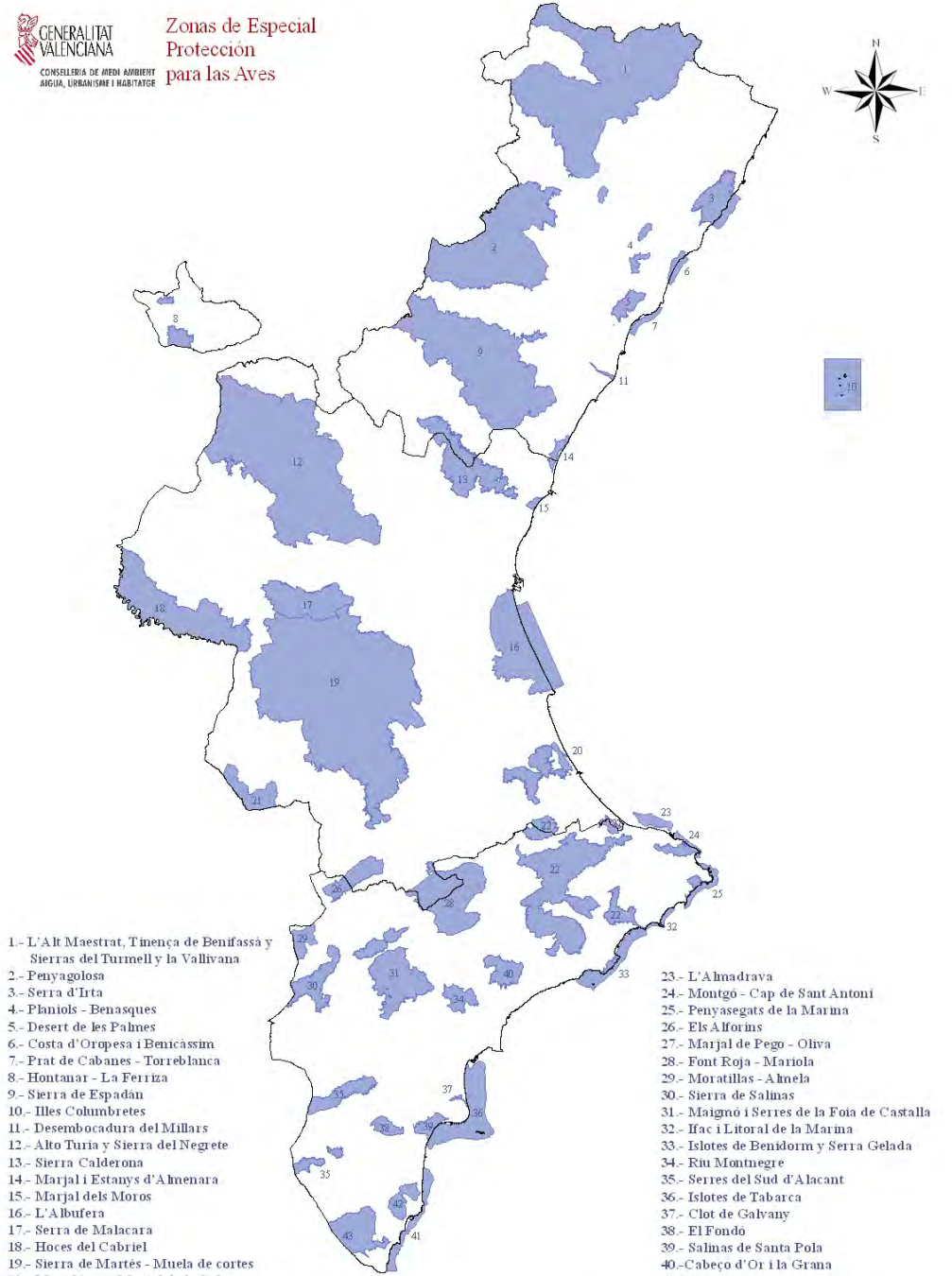
les *zepa* a la comunitat valenciana

- 43 espais designats entre 1988 i 2009
- superfície total actual de 778.784 ha,
  - 722.938,32 ha terrestres
  - 55.846,02 ha marines

  - La primera zepa interior no va ser declarada fins l'any 2000.
  - La majoria de les zepa són, a més, LIC i/o espais naturals protegits per la legislació valenciana.
  - Mitjançant l'Acord de 5 de juny de 2009 s'ha aprovat una ampliació substancial de la xarxa de zepa, el resultat de la qual és la superfície abans indicada. Aquest Acord dona compliment a la Sentència del TJUE de 28 de juny de 2007.

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT AIGUA, URBANISME I HABITATGE

Zonas de Especial Protección para las Aves

1.- L'Alt Maestrat, Tinença de Benifassà y Sierras del Turmell y la Vallivana
2.- Penyagolosa
3.- Serra d'Irta
4.- Planiols - Benasques
5.- Desert de les Palmes
6.- Costa d'Oropesa i Benicàssim
7.- Prat de Cabanes - Torreblanca
8.- Hontanar - La Ferriza
9.- Sierra de Espadán
10.- Illes Columbretes
11.- Desembocadura del Millars
12.- Alto Turia y Sierra del Negrete
13.- Sierra Calderona
14.- Marjal i Estanys d'Almenara
15.- Marjal dels Moros
16.- L'Albufera
17.- Serra de Malacara
18.- Hoces del Cabriel
19.- Sierra de Martés - Muela de cortes
20.- Montduver - Marjal de la Safor
21.- Meca - Mugrón - San Benito
22.- Montañas de la Marina
23.- L'Almadrava
24.- Montgó - Cap de Sant Antoni
25.- Penyasegats de la Marina
26.- Els Alforins
27.- Marjal de Pego - Oliva
28.- Font Roja - Mariola
29.- Moratillas - Almela
30.- Sierra de Salinas
31.- Maigmó i Serres de la Foia de Castalla
32.- Ifac i Litoral de la Marina
33.- Islotes de Benidorm y Serra Gelada
34.- Riu Montnegre
35.- Serres del Sud d'Alacant
36.- Islotes de Tabarca
37.- Clot de Galvany
38.- El Fondó
39.- Salinas de Santa Pola
40.-Cabeço d'Or i la Grana
41.- Cabo Roig
42.- Lagunas de la Mata y Torrevieja
43.- Sierra Escalona y Dehesa de Campoamor

què són els LIC?

- **Llocs d'Interés Comunitari** (LIC): lloc que, en la regió o regions biogeogràfiques a les què pertany, contribuisca de forma apreciable a mantenir o restablir un tipus d'hàbitat natural dels què se citen en l'Annex I o una espècie de les què s'enumeren en l'Annex II en un estat de conservació favorable.

un procés de definició llarg i complexe:

- Fase “prèvia”
  - 1. Definir (i cartografiar) tots els hàbitats i espècies al territori de la Unió.
  - 2. Delimitar quins d’aquests hàbitats i espècies requereixen l’adopció de mesures de conservació.
- La plasmació formal d’aquest procés constitueix els annexes corresponents de la Directiva, així com en la informació tècnica d’hàbitats i espècies que haurà de servir de base a cada estat membre per a l’etapa següent.

- Proposta de LIC

  – Identificar les àrees del territori de cada estat membre que alberguen els hàbitats i espècies d'interés comunitari i proposar-los com a LIC (llistes de *LIC proposats*).

- Procés que es refereix a cada regió biogeogràfica.
- En el cas de l'Estat Espanyol, condicionat per la distribució competencial entre Govern i Comunitats Autònomes.

- Avaluació comunitaria dels LIC

  - El CTE/CN avalua les diferents llistes estatals respecte al compliment dels objectius de la Directiva.
  - En el cas que es considere que existeix una representació insuficient d'hàbitats o espècies, es requereix una modificació de la proposta de què es tracte en un procés bilateral.

- Per a les dues etapes anteriors, l'Annex III de la Directiva estableix criteris específics de valoració:

  – Etapa 1: Avaluació a nivell nacional de la importància relativa dels llocs per a cada tipus de hábitat natural de l'Annex I i cada espècie de l'Annexo II (inclosos els prioritaris)

  – Etapa 2: Avaluació de la importància comunitària dels llocs inclosos a les llistes nacionals.

- Aprovació de les llistes de pLIC corresponents a cada regió biogeogràfica (*LIC oficials*)

- Declaració de Zones Especials de Conservació (ZEC):
  - Quan la llista de LIC és aprovada definitivament per la Comissió, cada autoritat estatal haurà de designar (en principi abans de sis anys des de l'aprovació de les llistes) les Zones Especials de Conservació.

- Els llocs d'interés comunitari formen part de la xarxa Natura 2000 fins i tot encara que no s'haja produït la seua designació com a ZEC.

- La Directiva preveu que certes mesures de protecció –referides bàsicament a l'avaluació dels efectes de plans i projectes sobre els hàbitats i espècies d'interés comunitari inclosos en aquests llocs—siguen ja d'aplicació a partir de la mateixa proposta d'un espai com a LIC.

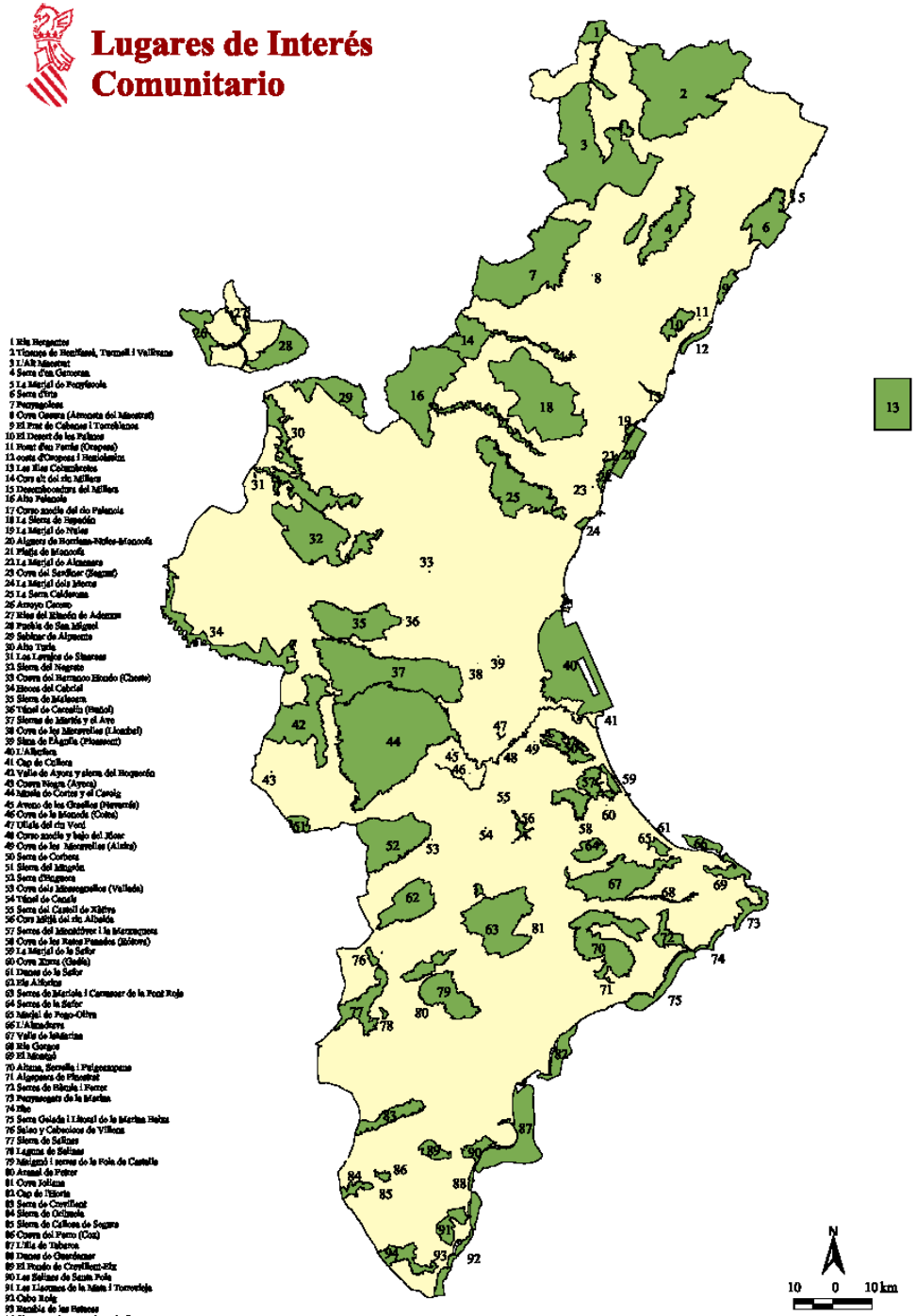
LIC/ZEC

- La llista valenciana inclou un total de 94 LIC, amb una superfície total de 685.862 Ha, front als 39 espais (amb una superfície total de 420.577 Ha) proposats en la llista de 1997

- La llista inicial corresponent a la regio biogeogràfica Mediterrània va ser aprovada mitjançant Decisió de la Comissió de 19 de juliol de 2006 (DOUE 21.09.06). S'ha aprovat (Decisió de la Comissió de 22 de desembre de 2009) una tercera actualització de la Llista Mediterrània que, com les anteriors, no afecta al cas valencià.

Lugares de Interés Comunitario

l’avaluació dels espais de Natura 2000

- La Directiva 92/43/CE inclou l’obligació de vigilància i avaluació del compliment dels objectius de conservació perseguits.
  - Art. 9. Els estats membres s’encarregaran de la vigilància de l’estat de conservació de les espècies i els hàbitats.
  - Art. 11. La Comissió avaluarà periòdicament la contribució de Natura 2000 als objectius de la Directiva.
  - Art. 17. Informe (cada sis anys) sobre l’aplicació de les disposicions que els estats membres hagen adoptat en el marc de la Directiva (mesures de conservació adoptades i resultats de les mateixes).

connectivitat en la xarxa Natura 2000

- Segons l'art. 10 de la Directiva 92/43/CE, Natura 2000 constitueix una xarxa territorial que ha de preveure els elements de connexíó i coherència entre els espais.
  - Quan ho consideren necessari, els Estats membres, en el marc de les seues polítiques nacionals d'ordenació del territori i de desenvolupament i, especialment, per a millorar la coherència ecològica, s'esforçaran per fomentar la gestió dels elements del paisatge que tinguen especial importància per la fauna i flora.
  - S'hi esmenten específicament els rius, estanys, bardisses, etc.
- La Infraestructura Verda de la Comunitat Valenciana com a element clau (art. 19 bis de la Llei 4/2004, de 30 de Juny, d'Ordenació del Territori i Protecció del Paisatge (Llei 12/2009, de mesures fiscals).

la gestió dels espais de Natura 2000

- Les actuacions de gestió (i prevenció) que els estats membres han de dur a terme en els espais que formen part de la xarxa estan recollits explícitament en l'article 6 de la Directiva 93/43/CEE.

- Però pel que fa a les zepa, aquest article només substitueix en part les determinacions de l'article 4 de la Directiva 79/409/CEE.

gestió en espais de Natura 2000

ZEPA (Dir. 79/409, art.4.1)

adopció de “mesures de conservació especials quant al seu hàbitat, a fi d’assegurar la seua supervivència i reproducció”

LIC/ZEC (Dir. 92/43, art.6.1)

fixació de mesures de conservació necessàries, que implicaran, en el seu cas, “adequats plans de gestió”, específics o integrats en altres, i mesures “reglamentàries, administratives i contractuals”

LIC/ZEC i ZEPA (Dir. 92/43, art. 6.2, 6.3 i 6.4)

adopció de mesures per evitar “el deteriorament dels hàbitats naturals i dels hàbitats d’espècies” i les “alteracions que repercutisquen en les espècies” de forma apreciable.
Qualsevol pla o projecte no relacionat directament amb la gestió del lloc i que puga afectar-lo ha se sotmetre’s a avaluació. Una avaluáció negativa només permet l’autorització en cas de raons imperioses d’interés públic

Conservació: mesures necessàries per mantenir o restablir els hàbitats naturals i les poblacions d'espècies en un estat favorable

Estat de conservació d'un hàbitat és favorable quan:
- l'àrea de distribució siga estable o s'amplie
- existisquen l'estructura i les funcions específiques necessàries per al seu manteniment a llarg termini
- l'estat de conservació de les seues espècies típiques siga favorable

Estat de conservació d'una espècie és favorable quan:
- la dinàmica de les poblacions indica que constitueix un element vital dels hàbitats als que pertany
- l'àrea de distribució natural no es redueix
- existisca i probablement seguisca existint un hàbitat d'extensió suficient per a mantenir les seus poblacions a llarg termini

1. plans de gestió i altres mesures

- L'apartat primer de l'article 6 requereix als estats membres per fixar mesures de conservació que poden adoptar dues formes:
  - PLANS DE GESTIÓ: poden incloure's en altres plans
  - MESURES REGLAMENTÀRIES, ADMINISTRATIVES O CONTRACTUALS: són en principi obligatòries, i poden adoptar formes molt variades (normatives legals, acords amb propietaris, subvencions, etc.).

2. mesures contra el deteriorament i les alteracions

- A diferència de les anteriors, que tenen un caràcter positiu, s'enten que aquestes mesures --de caràcter molt general que no s'especifica en la normativa--tenen un caràcter preventiu i complementari al que s'indica en el punt següent.

3. avaluació dels efectes de plans i projectes

- el conjunt de mesures previstes en la directiva es complementa amb un règim preventiu aplicat a qualsevol pla o projecte que puga afectar a la integritat del lloc de què es tracte.

- (rellevant: modificació de la Llei 11/1994, a través de la Llei 16/2010, de 27 de desembre, de Mesures Fiscals, de Gestió Administrativa i Financera, i d'Organització de la Generalitat).

Comisión Europea

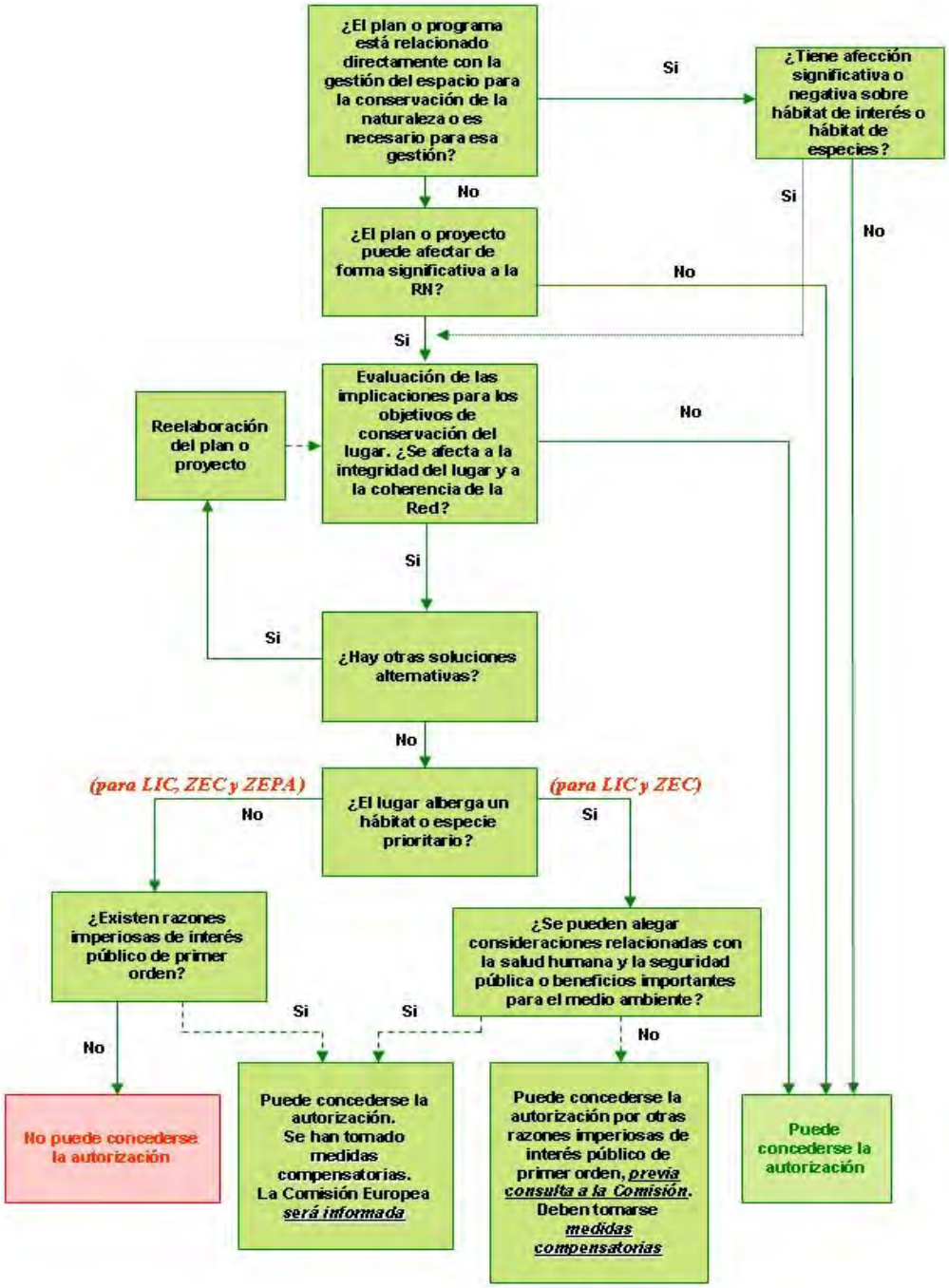
GESTIÓN DE ESPACIOS NATURA 2000

Disposiciones del artículo 6 de la Directiva 92/43/CEE sobre hábitats

© M. O'Brian

¿El plan o programa está relacionado directamente con la gestión del espacio para la conservación de la naturaleza o es necesario para esa gestión?
Si
¿Tiene afección significativa o negativa sobre hábitat de interés o hábitat de especies?
No
Si
No
¿El plan o proyecto puede afectar de forma significativa a la RN?
No
Si
Reelaboración del plan o proyecto
Evaluación de las implicaciones para los objetivos de conservación del lugar. ¿Se afecta a la integridad del lugar y a la coherencia de la Red?
No
Si
Si
¿Hay otras soluciones alternativas?
No
(para LIC, ZEC y ZEPA)
No
¿El lugar alberga un hábitat o especie prioritario?
(para LIC y ZEC)
Si
¿Existen razones imperiosas de interés público de primer orden?
¿Se pueden alegar consideraciones relacionadas con la salud humana y la seguridad pública o beneficios importantes para el medio ambiente?
Si
Si
No
No
No puede concederse la autorización
Puede concederse la autorización. Se han tomado medidas compensatorias. La Comisión Europea será informada
Puede concederse la autorización por otras razones imperiosas de interés público de primer orden, previa consulta a la Comisión. Deben tomarse medidas compensatorias
Puede concederse la autorización

fases de l'avaluació

- 1. Fase de valoració prèvia (*screening*)
  - S'han d'avaluar tots els projectes que no tinguen relació directa amb la gestió del lloc, i que puguen afectar de forma apreciable a la zona.
- 2. Avaluació s.s.
  - Requereix la identificació de tots els aspectes del pla o projecte que puguen afectar els objectius de conservació del lloc.
- 3. Decissió d'autorització
  - En base als resultats de l'avaluació, només pot autoritzar-se el pla o projecte si no causa perjudici a la integritat del lloc en qüestió.
  - Excepcionalment, poden autoritzar-se plans i projectes que s'hagen avaluat negativament, quan:
    - No hi haja solucions alternatives.
    - Hi hagen raons imperioses d'interés públic de primer ordre (si s'afecta a espècies o hàbitats prioritaris, només salut i seguretat).
    - Es proposen mesures compensatòries.

el finançament de Natura 2000

- Tema de rellevant importància per al compliment real dels objectius de conservació perseguits.
- Les despeses per a finançar adequadament la xarxa s'han estimat en 6.100 milions d'euros anuals.
- A hores d'ara, s'ha optat per **no crear un instrument financer específic per a la xarxa**, sinó que es preveu el seu finançament a través de
  - Reglament de desenvolupament rural (FEADER, Ecocondicionalitat).
  - Fons estructurals i de cohesió (FEDER, FSE, Fons de Cohesió).
  - LIFE+.
- En tot cas, es tracta d'un assumpte complexe i obert que condicionarà l'eficàcia de la xarxa a mitjà i llarg termini.

per acabar: coses que cal recordar

- Xarxa Natura 2000
- Hàbitats naturals i hàbitats d'espècies
- pLIC, LIC i ZEC
- ZEPA
- Gestió de la xarxa Natura 2000: normes
- Avaluació de plans i projectes
- Incidència en la planificació territorial i urbanística
- Nous instruments económics i financers